

mera *r* per dissimilació. Es tracta d'un plural d'un mot de l'arrel *nwr*, en forma substantiva, singular *núr* o *nár*; *RMa* posa *núr* traduït «lumen» (476.5f.) o «lux» (208b), i amb plural *'anyâr*, que consta també en diccionaris clàssics (Belot etc.) junt amb altres formes de plural; per més que *PAlc* li doni *nirán*, *nirín* però és en l'acc. de «huego material» (276b30, 275b2), mentre que en el nostre cas es tractaria de 'foc' en tant que 'llumenera, foc d'il·luminar o de fer senyals'. Realment, encara que sigui una possessió en sòl pla, Masc. li asenyala, 1 k. més al S., un pujolet, dins les seves terres, de 106 alt., amb nom *Puig Foguer*, ja molt prop de mar, petita almenara on es devien encendre focs de guia; vora la poss. degué haver-hi una torre, àr. *burg*, i es confongueren els dos noms: *burg* i *puig*.

Alanar figura també a la *Cròn.* de Jaume I, quan anaven per fer el desembarc: «Los sarraïns s'escridan una peça e --- vim que sentits érem --- e Nós cridam --- *alanar* en bonaventura! ---» (cap. 59); es deu tractar d'una frase que els nostres criden en àrab, potser tractant encara de dissimular fingint-se que eren moros, que feien vela sense haver encès encara els farons: com ara «*al-anyâr 'n šā allab*» 'els focs, en nom de Déu!', on hi hauria la mateixa reducció de *anyâr* > *anar* que pogué ser de l'àrab vulgar de Mallorca; i canvi de la segona meitat de la frase, traduïda al català aproximadament.

ALANÍS

Nom d'un antic llogaret en el que actualment és terme de Rialb, prop ja de Bernui (Pallars Sobirà). Era ja despoblat l'any 1516 i conreaven els camps gent d'Olb i de Sort, ultra els de Rialb; devia ser doncs a la part Sudoest del terme.

DOC. ANT.: «in comitatum Paliarensis in loco que vocant *Alandis* in apendicio de Sanctum Andrea» (1070, Baraut, *Urgellia* VI, 825, 11). L'any 1375 se'ns parla de la «coltia de Lanís» al Litigi de Bellera i més tard l'*Espill de Castellbò*, de 1518, porta la forma *Alanís* (107r i 119r).

La terminació *-is* és freqüent en noms d'aspecte preromà, com *Aranís*, *Civís*, *Estais*, *Norís*, *Nyis*, *Ovis*, *Sarais*, *Socís*, *Orís*, l'arag. *Arguís* etc. Trobem el mateix element¹ amb augment consonàntic en casos com *Arcalís*, *Beixalís* i *Mallolís*.

L'origen del nom és incert. Ens recorda el basc *aran* 'ciruela'; però en aquest, *ar-* es considera resultat de la simplificació de *-gr-* en el cèltic *AGRANIO-* (*DECat* s. v. *aranyó*). Qui sap si seria possible relacionar amb el basc *albatu* 'pastar, ramonear' (Azkue, s. v.)? Cf. *Onalísus* que Whatmough cita d'una inscripció (*Dial. Anc. Gaul*, p. 79).

Més ens atrau, vista la menció *Alandis* de 907, la possibilitat que vingui del cèlt. *LANDA* 'terra plana i fèrtil' que ha donat el gascó *lana* i els topònims cat. *Llanars*, *Llanera* etc. (*PVArGc* s. v. *lana*). Si tinguéssim més documentació de la variant *Alandis* (només hapax, encara que donem per segura la localització a la

vall d'Assua), aniríem més segurs, car no oblidem que el *Boldís* modern ve del *Buslís* de l'Acte SdUrg. de 839; i que tampoc hem de descartar un origen purament romànic, veg. ross. *allandar/aranès lann* (*DECat* I, 205b59ss., i *PVArGc* s. v.) ni una alteració de *Aranlís*, format amb *aran* 'vall'. X. T. i J. C.

Una altra etimologia possible, i fins potser més probable, si combinàvem en *Alandis* les dues mencions més antigues (*Lanis* a. 1375 i *Alandis* a. 1070, prenent *A* per la prep. locativa aglutinada), fóra una dissimilació de *Nandis, resultant del NP germànic *NANDI-GIS*. Era nom il·lustre a la comarca, en la variant *Nantygisus*, el bisbe d'Urgell, entorn dels anys 907 i 908 (Junyent, *Dipl. Cat. Vic.*, §§ 39 i 41, repetit com a nom de particulars vigatans per aquells anys, que anoto en la mateixa colle.). El radical primer era *NAND-* (el mateix de *Ferdinand* etc.), sinó que el bisbe el pronunciava amb sorda germanitzant (tal com es feia *ALDI-SIND* > *Altissent* etc.). Així: *VILLA NANDIGISĪ* > *vila lannisi* > *vila Lanís*.

¹ Cf. E. T. C. II, 31: «*Beixalís*, per la seva banda, es pot analitzar, car la terminació *-lís* o *-is* és freqüent en noms pre-romans dels Pirineus, *Sarais*, *Obis*, *Sentís*, *Socís*, *Aranís*, *Estais* etc., i particularment *Mallolís* i *Arcalís*, poble del Pallars Sobirà prop de Sort, nom d'un veral de Vallferrera i de més a més hi ha un Pic o Punta d'Arcalís a Andorra, damunt de Llorç. Al seu torn ens adonem que l'element final comprèn la *-l-* (és *-lís* i no *-is*) perquè la primera meitat del nom d'*Arcalís* es retroba en un altre nom pre-romà, fronterer d'Andorra, el del poble d'Arcavell, i el segon element d'aquest, per la seva banda reapareix en *Ansovell*».

ALAÓ, Santa Maria d'

Famós monestir benedictí construït sobre el marge dret del Noguera Ribagorçana, tocant al poble de Sopenira (Alta Ribagorça), en un paratge de gran bellesa i de clima privilegiat. Sembla ser força antic, per tal com s'ha data entre el 806 i el 814 el diploma¹ de la seva fundació comtal. Destruït per una incursió musulmana al S. x, fou restaurada la comunitat al segle següent i a principis del S. XII quedà ja acabada l'església romànica que avui coneixem. Tenim documentada la forma *Alaon* en el diploma de fundació que hem citat.

Més DOC. Un precepte del comte Berenguer, dictat entre el 816 i el 833 conté la forma *Alaone* (Abadal, CC, III, 8, 283-284). Es repeteix la mateixa forma més tard, l'any 839: «do et concedo similiter domum domne mee Virginis Marie monesterium *Alaone* bibliothecam» (Baraut, *Monest. Trespunts*, 2, testament del bisbe Sisebut d'Urgell). El mateix any l'Acta de Consagració de la Seu d'Urgell porta la forma *Halaone*: «scilicet locum Sancte Marie, que vocant *Halaone*» (Baraut, *Cart. And.*, § 5, 153). L'any 874 trobem la forma *Alabone* (Linage, *Los origenes del monacato benedictino*, p. 422). Al S. XIII les formes són similars: